

**NĚKTERÉ CHARAKTERISTICKÉ RYSY BEZPEČNÉ SPOLEČNOSTI, JEJÍ
MOŽNÁ RIZIKA A HROZBY**

SOME CHARACTERISTICS OF SAFE SOCIETY, ITS RISKS AND THREATS

Jaromír Novák⁶⁴

ABSTRAKT:

Bezpečnost je důležitou podmínkou existence, udržitelnosti a rozvoje společnosti. Společnost je složena z mnoha systémů, podsystémů a prvků. Složitost jejich chování a jejich říditelnost je stále obtížnější. Vědeckotechnický rozvoj stále více působí na celou společnost a má silné vlivy na chování člověka jako rozhodujícího řídicího i řízeného činitele. Technika i technologie ovlivňují fungování systémů, subsystémů i prvků společnosti kladně i záporně, vznikají nová rizika a hrozby. Věci, jevy a procesy objektivní reality jsou stále méně zvladatelné a tím se stávají rizikovými pro fungování společnosti. Poznávání charakteru vývojových tendencí společnosti je obtížnější než v minulosti. A to ve svých důsledcích ztěžuje rozhodovací procesy a předvídání vývoje, zejména jeho negativních stránek.

ABSTRACT:

Safety is essential condition of existence and development of society. Society consists of many systems and subsystems. Complexity of their behavior and their manageability is harder and harder. Scientific and technical development influences more and more whole society and has strong influence to a human behavior as main managing and managed element. Technics and technologies influence working of systems, subsystems in the positive and also negative way. New risks and threats are grooving. Things, phenomena and processes of objective reality are less manageable and by that becoming risky for society. Knowing character of development tendencies of society is harder than in the past and as a consequence of this it is harder to manage things to predict development - especially negative sides.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Společnost, bezpečnost, vývoj, hrozby, rizika, řízení

KEYWORDS:

Society, safety, development, threats, risks, management

1 ÚVOD

Zamyslíme-li se alespoň trochu nad minulostí, nad událostmi, které byly zaznamenány v ústním či písemném podání, nebo byly odhaleny archeologickými výzkumy, dospějeme k názoru, že mnohé, co lidstvo zažilo bylo prospěšné. Oproti tomu jsou události, které lidstvu ublížily, které způsobily mnohá utrpení – ztráty na životech, ničení majetku, škody na fauně a flóře.

---

⁶⁴ Novák, Jaromír, doc. Ing. CSc., Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, tř. Míru 115, 771 11 Olomouc, telefon 585 636 005, e-mail jarminov@seznam.cz

Bylo tomu tak v minulosti, je tomu tak v přítomnosti a bude tomu tak, žel, pravděpodobně i v budoucnosti. Lidstvo je nepoučitelné. Je odsouzeno dělat principálně stejné chyby.

Budeme-li přemýšlet o současném stavu světa, dospějeme se vši pravděpodobností k velmi rozporuplným názorům. Na jedné straně relativní pokrok a příznivý vývoj v mnoha oblastech lidské činnosti. Na druhé straně pak pocity pesimismu, obav z přítomnosti i budoucnosti, prázdnoty, bezmoci, bídy materiální a duchovní. Jaký je vlastně dnešní svět, co v něm převládá? Má vůbec cenu o něm přemýšlet? Nebo žít ze dne na den, nepřipouštět si problémy a žít dle hesla *Carpe diem*?! Nestarat se o druhé, uzavírat se do sebe – být ve „vnitřní emigraci“? Problémů je mnoho a řešení málo.

Bezpečnost je důležitým pocitem pro člověka a také pro řídicí struktury. Pojem bezpečnost je svým obsahem i rozsahem velmi proměnlivým hybridem obecnosti i konkrétnosti. Bude jiný pro jednotlivce, jiný pro skupiny, organizace a celou společnost. Jednoduše můžeme říci, že je to vše, co je opakem nebezpečnosti. Nebo také chybění rizik a hrozeb. Můžeme shrnout – bezpečnost je stav, kdy hrozby a rizika jsou pro systém na co nejnižší možné úrovni.

Riziko a hrozba – v běžné řeči jsou tyto pojmy často zaměňovány. Je tomu tak v běžné literatuře i v oficiálních dokumentech (terminologické slovníky, zákony, koncepce, doktríny). Pojmy nejsou jednoznačně definovány. Pro naše potřeby můžeme hrozbu vyjádřit jako primární nezávisle existující věc, jev, či proces, který může nežádoucím způsobem narušit stabilitu struktury, je potenciálem rizika. Riziko pak můžeme vyjádřit jako pravděpodobnost realizace potenciálu hrozby za určitých podmínek, na základě nějaké příčiny a impulsu. Jde o míru ohrožení stability, míru nebezpečí uplatnění hrozby, což povede k nežádoucímu projevu vedoucímu ke vzniku škody.

Rizik je přirozeně velké množství a různého druhu. Rizika mohou být osobní, společenská, zdravotní, politická, státní, teritoriální, vojenská, bezpečnostní, ekonomická, právní, energetická, kybernetická, specifická atd. Rizika vznikají ve všech sférách lidské činnosti.

Rizikové důsledky aktivit a tedy i našeho rozhodování mohou mít stálý charakter, mohou vzniknout náhle a nečekaně. Mohou však vzniknout jen v jistém čase, v jistém prostoru a jsou zpravidla spojené s nějakou aktivitou. Rizika jsou důsledkem lidských aktivit i přírodních sil, mohou být aditivní, čili se sčítají s něčím a mohou být návazné povahy. Rizika lze i předvídat podle nějakých příznaků.

Smyslem příspěvku je připomenout některé věci, jevy a procesy, které jsou či mohou být svým vývojem nebezpečné.

2 DNEŠNÍ SVĚT, JEHO NEBEZPEČNOST

Současný svět je ve velmi složité situaci. Takzvaný „vyspělý svět“ (dle názoru autora žádný vyspělý svět či státy nejsou, je to jen falešné klišé) je bezradný v rozboru toho, co se děje, kde jsou příčiny a jaké jsou možnosti nápravy. Potřebujeme řešit obrovské množství problémů (varieta globálního i lokálního chování mnoha složitých systémů). A nevíme jak je řešit, jaká rozhodnutí přijmout, jakými cestami tato rozhodnutí prosadit a zejména nevíme – nejsme schopni předvídat důsledky našich rozhodnutí. Jakou má současný svět nemoc (nemoci), proč k ní došlo, a jak ji léčit? Tyto otázky nejsou nekonkrétní, mají svůj odraz v každodenních aktivitách v různých oblastech existence světa. Svět je díky informačním a dopravním technologiím nesmírně propojen a tím také značně závislý. Dochází k rychlým a mnohdy nečekaným reakcím na problémové situace, což může v sobě nést značná rizika.

Popsat dnešní svět je takřka nemožné. I kdybychom se pokusili využít metodických a metodologických možností filosofie, sociologie, kybernetiky, chemie, fyziky, biologie a dalších věd, docházíme k názoru, že složitost neboli komplexita dnešního světa je jen těžko uchopitelná a máme-li tento svět řídit, pak docházíme k názoru, že tento svět je neřiditelný. Nejsme schopni - zatím - a zřejmě ani v budoucnosti nebudeme umět poznat, pochopit a řídit. A to je to největší nebezpečí, hrozba, riziko, které nás může potkat. Některé úvahy nastiňují zánik civilizace, přičemž časový odhad je různý.

Tato, takzvaná vyspělá společnost, nemá žádnou vizi, cíle. Před lety se mluvilo o udržitelném rozvoji. Dnes se tento pojem opouští a raději se o žádném rozvoji ani příliš nemluví. Společenské vědy, jakožto vědy o člověku, jsou bezradné a nejsou schopny reálně vytýčit nějaké žádoucí směry vývoje. Tato bezradnost se týká také politiky, financí a ekonomiky. Politika by měla být realizována „jako každodenní péče o blaho občana“. Není tomu tak. Politice a vlastně i životu lidí vládnou peníze a ekonomika. Smyslem života se stávají peníze. Přitom tyto peníze jsou často jen virtuální, nepodložené žádnou hodnotou, prací, produkcí. Peníze produkují prázdné peníze a ekonomické ukazatele jsou velmi vágní. Místo odstraňování příčin řešíme převážně následky a to ještě dost špatně.

Optimální integrita vědy, techniky, technologií, pohybu kapitálu a zboží, obchodu, kultury by měla být lidstvu prospěšná. Tyto předpoklady jsou naplněny jen zčásti. Významné a stále rostoucí procento lidské populace žije o hladu a bídě, bez odpovídajících základních potřeb pro život. Ozbrojené násilí posledních let a takzvané barevné revoluce rovněž nepřispívají ke kvalitě lidského žití.

Drastickým příkladem je dění na Ukrajině, Středním východě, které je bezprecedentním procesem. Je to takřka učebnicový příklad, jak takzvané vyspělé světové společenství nezvládá svou roli a škodí vývoji světa a škodí samo sobě. Chce se zvolat „král je nahý“! Dále to nekomentujme, jen si přejme, aby následky neuvážeností nebyly tragické. Pro obyvatele Ukrajiny a dalších oblastí už jsou.

Nebývalou měrou dochází k devastaci přírodního bohatství. Ubývá zemědělské půdy, tato je znečišťována a její úrodnost klesá. Obdobně je tomu v případě vody a také vzduchu. Nebezpečí nedostatku těchto základních zdrojů pro žití člověka je velmi velké. Život na planetě je ohrožován z řady důvodů: atmosféra se mění k horšímu v důsledku spalování fosilních paliv, otepluje se ovzduší, v důsledku rozmrzání věčně zmrzlé půdy a ledu se do ovzduší uvolňuje metan, který je podstatně rizikovější pro oteplování, než oxid uhličitý. Živočišné druhy vymírají stále vyšším tempem. Počasí je stále nevypočitatelnější a roste množství devastujících bleskových povodní, které se nedají předvídat, natož pak na ně reagovat.

Přes nesporné úspěchy vývoje v řadě oblastí se však také stále více vyskytují další neřešené nebo jen obtížně řešitelné problémy. Hledají se principy, metody, postupy, metodiky řešení. Vychází řada knih, koná se řada konferencí, jsou přijímána opatření různého typu, nebo aspoň je předstíráno, že se tato opatření přijímají (viz výsledky prosincové/2014/ mezinárodní konference o ovzduší, která takřka k ničemu nedospěla prý proto, že by se narušila ekonomika anebo proto, že na to ekonomika nemá) .

Typickým příkladem je současná finanční a ekonomická krize – řeší ji ti, kteří ji způsobili, stejnými prostředky a metodami a to na úkor druhých. Elity světa se scházejí na konferencích a řeší problémy hladu a potravin. Jejich jídelní lístek nabízí jídla, o kterých se obyčejným lidem ani nemůže zdát, či neví, co vlastně znamenají. Je to ale ironie!

Nízký ekonomický růst i pokles, bankrotující státy, banky, firmy i jednotlivci a klesající životní úroveň, to je typický dnešek.

Je kapitalismus v krizi, jak ji popsal Marx ve svém díle Kapitál? Je z této krize východisko? Končí kapitalismus? Končí světový finanční a ekonomický řád? Které jsou a budou skutečné hybné síly světa? Bude to finanční, ekonomická, surovinová, potravinová, energetická, vojenská, informační, mediální, kybernetická, kyberteroristická a další moc? Či nějaký druh války? Jaké budou jejich kombinace a proporce?

Uvedené problémy se přímo či nepřímo dotýkají takřka každého člověka a také různých typů mocenských struktur, a promítají se takřka do všech oblastí existence společnosti.

3 SVĚTOVÉ POHYBY

Probíhá nové dělení světa. Světový pohyb lidí, financí, materiálních statků, informační procesy a zrychlování a relativizace času, jakožto zdrojů existence a také řízení prožívá radikální a rychlé proměny. Protože jen člověk je schopen významného myšlení a tvoření, bude on tyto změny prožívat a na ně reagovat. Jak? Toť obrovská otázka s mnoha podotázkami a málo odpověďmi. Řešení krizových situací různého druhu a významu je součástí každodenního rozhodování člověka. Krizové situace jsou nechtěnými a někdy i chtěnými důsledky našich aktivit a mají vliv na jednotlivce a společnost. Ovlivňují lidské životy, mohou je i ukončovat a přinášejí také hmotné a finanční škody.

Podívejme se alespoň stručně do minulosti. Ve dvacátém století lidstvo zažilo dvě světové války. První v letech 1914-1918 a druhou v letech 1939 – 1945. Druhá válka začala dvacet let po první. Padlo či bylo zraněno mnoho milionů lidí, materiální škody byly obrovské. Důsledky obou válek pocítujeme dodnes. Zdá se zatím, že se lidstvo poučilo a v roce 2015 snad budeme slavit 70 let míru. To je dlouhá doba. Avšak i v těchto letech se uskutečnilo a uskutečňuje řada válečných konfliktů. Jejich příčiny, cíle a důsledky si zasluhují pozornost.

V posledních letech se uskutečňuje řada revolucí zvaných barevné, které však vzbuzují černé obavy svým průběhem jakoby podle jednoho scénáře a také svými důsledky. To signalizuje jistý plánovaný a plánovitý vývoj s dalekosáhlými důsledky.

Od roku 2013 je vážným problémem dění na Ukrajině. Skýtá obavy o další vývoj nejen tam, ale i ve světě. Ukrajinská krize je možná symbolem dalšího směru vývoje. Prvním narušením poválečného uspořádání poměrů v Evropě je válka v bývalé Jugoslávii a Ukrajina je dalším příznakem. Evropská bezpečnost, a také možná i světová, je na dalším rozcestí.

Evropa a Evropská unie hledá svou roli, která by odrážela potřebná rozhodnutí a pozvedla rozvoj členských států nebo aby alespoň snížila jejich degres. Pokud Evropa nebude posilovat svou jednotu, může skončit špatně.

Dalším hráčem jsou USA. Ty mají stále větší vnitřní i vnější problémy, jejich ekonomika zdaleka nemá takový význam jako kdysi. Jejich silou je zejména síla vojenská, ale tou nelze řešit všechno. Navíc minulost ukazuje, že ozbrojené intervence, které USA často používají, jsou krátkozraké a do jisté míry i kontraproduktivní.

Čína, její ekonomika, se má stát první ekonomikou světa. Je otázka, co se může stát s jejími úvěry, které jsou hrozbou pro ni samotnou i pro USA a další státy světa.

Jde o to, kdo, která síla bude řídit tento svět. Pod rouškou svobody, demokracie a tržních mechanismů bez koordinace a regulace se mohou ukrývat mechanismy, ve kterých může být zárodek destrukce. Neřízení procesů může ještě více nabýt měňavkovitého charakteru a ve

spojitosti se zneužitím vědy, techniky a technologií a lidskou hloupostí může mít velmi destruktivní důsledky.

4 ZÁVĚR

Složitost dnešní a zejména budoucí doby spočívá, kromě jiného, v nesmírném růstu informací a nutností i možnostmi jejich zpracování a využití pro potřeby řízení. Informace o stavu společenských procesů nejsou optimistické.

Jak se podaří řešit hlavní rozpor dnešní doby (rozpor mezi množstvím informací a schopností člověka je transformovat do produkce, která přináší přidanou hodnotu v nejširším smyslu slova), taková bude budoucnost. Vztah řízení a bezpečnosti je vztahem vysoce naléhavým.

Procesy probíhající v soudobé společnosti jsou složité a jejich zvládnání svědčí o bezmoci elit, zodpovědných za stav světa. Politika jako každodenní péče o blaho občana je neschopná této funkci dostát. Finanční a ekonomičtí aktéři jsou svázáni omezením jejich možností. Lidé jsou různými způsoby atomizováni. K tomu patří obrovská mediální masáž všeho druhu, a různé „hry“ dle starého principu „chléb a hry“.

Jako nenahraditelné zdroje pro život jsou potraviny, voda a půda. I v této části objektivní reality se ukazují vážné problémy jejichž příčinou je v převážné míře člověk.

Jaká je dnešní a budoucí pravdivá role člověka a jeho řídicí funkce v různých oblastech přírodní, technické, technologické a společenské existence? Neb pravda nevíteží, pravda prostě zbývá, když se všechno ostatní prošustruje.

5 LITERATURA

- [1] BROCKMAN, John: *Příštích padesát let*. Dokořán a Argo, Praha, 2004, Praha, 270 s. ISBN: 80-7363-001-6
- [2] JIRÁSEK, Jaroslav: *Management budoucnosti*. Professional Publishing, Praha, 2008 Praha, 204 s. ISBN: 978-80-86946-82-5
- [3] JIRÁSEK, Jaroslav: *Agenda příštích let*. Professional Publishing, Praha, 2006 Praha, 188 s. ISBN: 80-86946-04-5
- [4] NOVÁK, Jaromír: Aktuální problémy bezpečnosti. *In: Podniková ekonomika a manažment, mimořádné číslo, Mezinárodní vědecká konference „Globalizácia a jej sociálno-ekonomické dôsledky '11“*, Žilinská univerzita, Žilina, 2011 Žilina, ISSN: 1336-5878
- [5] NOVÁK, Jaromír: Řízení a krizové tendence jeho okolí. *In: Bezpečnostní management a společnost, sborník konference CATE 2011*. Univerzita obrany, Brno, 2011 Brno, ISBN: 978-80-7231-871-1
- [6] <http://www.blisty.cz/art/73322.html#sthash.pXz6XJk0.dpuf>